

HET LAND VAN HERLE

Tijdschrift en contactorgaan

voor vrienden en beoefenaars van de historie van oostelijk Zuid-Limburg

---

De benoeming van Dionysius Penners tot pastoor van de Sint Pancratius in Heerlen in 1792 (VERVOLG)

Het werd nu tijd de directe voorbereiding van de benoemingsprocedure te starten¹. De twee aspiranten uit Heerlen hadden er niet lang werk mee. Ze hadden zich er al maanden mee bezig gehouden en daarbij voldoende tijd gehad zich gedachten te vormen omtrent de door hen in te dienen verzoekschriften. Op 4 augustus 1792, slechts twee dagen na het overlijden van Morees had Van Panhuys ze in handen². Het was een heel dossier geworden³. Het verzoekschrift van Pluijmackers ging vergezeld van een zevental bijlagen. De meeste er van hebben we hiervoor al de revue laten passeren. Pluijmackers had zich nog de moeite gegeven om een extract uit het Dodenregister van de Hervormde Gemeente, dat hem op 3 augustus door de koster van die gemeente, die verantwoordelijk was voor de begrafenis zowel binnen als buiten de kerk, bezorgd was, aan de zes overige stukken toe te voegen⁴. Het rekwest van Pluijmackers, waarvan we de tekst als bijlage I hebben opgenomen, spreekt voor zichzelf en behoeft dus geen commentaar.

Het dossier, dat het verzoekschrift van Penners vergezelde, was heel wat minder indrukwekkend. Het bevatte uiteraard de al eerder genoemde testimonia van pastoor Morees, respectievelijk van 20 september 1783, 19 juli 1791 en 26 juni 1792. Daar waren de lijsten die betrekking hadden op de benoeming van Penners tot kapelaan van Heerlen aan toegevoegd⁵. Zij werden overgelegd om duidelijk te maken, zoals Penners zelf uitdrukkelijk vermeldde, „dat hij, suppliant, nu omtrent 12 jaar geleden op den 23e Augustus

tus 1780 door Hn Schout en Schepenen en door den Pastoor, Burgemeesters en verdere principale Geërfdens uyt die gemeente eenparig als Cappellaan aldaar is benoemt en aangesteld⁶.'' Penners zou bij gelegenheid verklaren, dat hij zich door zijn rivaal niet had laten verleiden tot een nieuwe handtekeningactie om daarmee geen aanleiding te geven tot de vorming van partij-schappen. Hij vertrouwde volledig op het getuigenis, dat de overleden pastoor bij herhaling over hem had afgelegd. De tekst van het rekwest zelf laten we hier in bijlage II volgen.

Het derde rekwest, dat binnenkwam, was van Johannes Antonius Hennes⁷, die duidelijk een buitenstaander was en geen enkele directe relatie met de parochie Heerlen bezat.

Heel dit omvangrijke dossier werd door Van Panhuys op 4 augustus naar Den Haag gezonden, tegelijk met het officiële bericht van het overlijden van pastoor Morees en het verzoek om een „nadere dispositie” te doen uitgaan met betrekking tot de bediening van het vacant geworden pastoraat. Bij resolutie van 8 augustus 1792 werd het hele dossier geretourneerd aan het adres van de afzender in Maastricht „met last daarop te dienen van berigt⁸.''

Men kan zich voorstellen, dat de heren van de Raad van State niet weinig in verlegenheid waren gebracht door de constatering, dat niet minder dan drie hun verder volkomen onbekende priesters zich presenteerden⁹ voor het pastoraat van Heerlen, waarvan dan weer een tweetal zich kon beroepen op een niet geringe steun van hun achterban. Het lag dan voor de hand, dat zij daarom een beroep deden op iemand, die in ieder geval voldoende vertrouwdheid met de streek en wellicht ook met de heren of hun relaties bezat. Het was aan Van Panhuys om van advies te dienen over de vraag, wie van de supplianten naar zijn oordeel in aanmerking zou kunnen komen voor een benoeming voor het pastoraat in Heerlen¹⁰. Hij moest daarbij zijn gedachten vooral laten gaan over de bekwaamheid en geschiktheden van het drietal.

Voor Van Panhuys sloeg de balans al spoedig door ten gunste van Penners. Vermoedelijk onderhield hij relaties met familieleden van Penners, die tot de notabelen van Heerlen behoorden¹¹. Dat zou in het voordeel van de kapelaan werken. Ten opzichte van Pluijmackers legde Van Panhuys een zekere vooringenomenheid aan de dag. De lijst met handtekeningen had zijn argwaan gewekt. Het was hem opgevallen, dat in het dossier slechts een copie van de originele lijst of lijsten te vinden was, opgemaakt in het handschrift van Pluijmackers zelf. Wie garandeerde, dat er geen fraude in het spel was. Hij vroeg daarom aan Pluijmackers hem het origineel over te leggen. Deze deed dit zonder enige aarzeling. De namen, die op de originele lijsten – het waren er zeven – voorkwamen, waren exact dezelfde als die van de copie. Van Panhuys bleef evenwel enige argwaan koesteren, omdat er zo opvallend veel namen vermeld werden, wijzend op mensen, die slechts

een kruisje op de lijsten hadden gezet. Wie garandeerde, dat ze er werkelijk achter stonden? Van Panhuys vond het in ieder geval nodig ook de originele lijsten onder dagtekening van 15 augustus bij het dossier te voegen, dat hij opnieuw voor verzending naar Den Haag aan het gereed maken was¹².

Het is in deze fase, dat de derde rekwestrant, de genoemde Hennes, zich terugtrok. Hij was tot de bevinding gekomen, dat hij tegenover de beide andere kandidaten geen schijn van kans maakte voor een benoeming in Heerlen. De taak van Van Panhuys was daarmee eenvoudiger geworden. Op 18 augustus had hij zijn missive voor Den Haag gereed, waarin hij uitvoerig zijn voorkeur voor de benoeming van Penners motiveerde¹³. We laten er hier een aantal passages uit volgen. De aanhef luidde aldus:

„Het heeft UEdele Moogende behaagt om bij Resolutie van den 8ste deeses aan mij toe te zenden de drie requesten benefeffens de bijlaagen aan UEdele Moogende gepresenteert door Martinus Pluijmakers, Dionijsius Penners, en Johannes Antonius Hennes respectievelijk verzoekende om door UEdel Moogende met de thans vaceerende Roomse pastoorsplaatse van Heerlen te worden begunstigt, onder het genot van sodanige baaten, profijten, inkomsten en emolumenten als voorheen daar toe gestaan hebben, met last om UEdel Moogende daarop te dienen van berigt, en speciaal te letten op de geschiktheid en bequaamheid van de supplianten tot de voors. pastoorsplaatse.“

Dan volgen een aantal overwegingen, die hem een benoeming van de eerste suppliant, zijnde Pluijmackers, als minder gewenst doen voorkomen. Veel reliëf geeft hij aan het feit, dat Pluijmackers zijn actie om zoveel mogelijk steun voor zijn candidatuur te verwerven begonnen was op het ogenblik, dat de overleden pastoor Morees zijn voorkeur voor Penners al kenbaar had gemaakt. De manier, waarop hij aan het verzamelen van handtekeningen¹⁴ was geslagen, was „aan zeer veele en wesentlijke inconvenientien onderheevig“ en „aanlijdinge tot verregaande abuijsen“. Als trouw dienaar van zijn superieuren onderkende Van Panhuys in de gevolgde procedure een aantasting van de souvereine rechten van de overheid. Hij formuleerde dit aldus:

„Dat het vooral in de actueele omstandigheeden¹⁵ ondiensstig en zelfs gevaarlijk is om de gemeentenaaren en vooral de geringe ingezeetenen in het erroneus denkbeeld te brengen, dat dezelve uijt hoofde de vrijwillige contributiën, dewelke zij tot onderhoud van hunnen pastoor geven, in de collatie van de pastorije zouden behooren te concurreren, of een regt van presentatie soude hebben, zoals den suppliant selvs bij sijn requeste indirect te kennen geeft, wanneer hij appuijeerende op den wensch van de parochiaanen daar bij voegt: van dewelke den voorn. pastoor sijn bestaan heeft. En welke principes aanleijdinge soude kunnen geeven, dat wanneer daartoe een derde teegens de intentie van sodanige ge-

meentenaaren door UEdel Mogende wierde aangestelt, deese aan meer of min onaangenaamheeden soude kunnen worden blootgesteld."

Pluijmackers zal wel geen vermoeden hebben gehad, dat de zo ijverig verzamelde handtekeningen precies het tegengestelde effect zouden oproepen¹⁶. Juist de omstandigheid, dat Penners zich niet tot een dergelijke actie had laten verleiden, pleitte nu duidelijk in zijn voordeel, zoals blijkt uit de volgende overwegingen van Van Panhuys:

„Het welk egter in dit geval niet te vreezen is ten opzichte van den tweede suppliant, met naame Dionysius Penners, dewelke door de Regenten en Gemeentenaaren selvs tot Capellaan benoemt en aangestelt, en deselve Capellanie nu twaalf jaaren ten genoegen van de gemeente waargenoomen hebbende, aan deselve niet minder aangenaam kan en moet weezen, als voor so verre den een of andere aan hem (hoewel ten onregte) ten quaade zoude willen duiden, dat hij ter bekoominge van de pastorije de medewerking van de gemeente niet heeft gesolliciteert, of heeft laten intervenieeren en daardoor haar invloed niet heeft geflatteerd. En ten aanzien van de bequaamheid en geschiktheid (sic) van den suppliant tot de voors. pastorije vermeent den onderges. sig boven het hier voor gemelde te moogen refereeren tot de bijlaagen bij sijn requeste overgelegd, waaruijt niet alleen blijkt, dat hij reeds over 12 jaaren door Regenten en Principale Geërfdens tot Capellaan van de geheele parochie is aangestelt geworden¹⁷, maar ook, dat volgens de bijlaagen sub No 5, 6, 7 de overleedene pastoor aan hem de loffelijkste getuigenissen gegeven hebbende, denselven suppliant reeds bij declaratoir van den 19 Julij 1791 waardig geoordeelt en verclaart heeft, om bij eventueele vacature aan de pastorije van Heerlen tot sijn opvolger te worden gerecommandeert en gepresenteert."

Een moeilijkheid vormden uiteraard de door de pastoor ook ten gunste van Pluijmackers afgelegde verklaringen, maar bij zorgvuldige vergelijking en analyse van de betreffende stukken en hun datering meende Van Panhuys te moeten concluderen, dat er „importune sollicitatien" in het geding waren geweest van de zijde van Pluijmackers. Op het meest gewichtige punt, dat namelijk van de geschiktheid van de twee kandidaten, meende hij als volgt zijn eendoordeel te moeten presenteren:

„De onderges. egter geensints willende te kort doen aan het gedrag, ijver en bequaamheid van den eersten suppliant, maar deese sijne hoedanigheden gelijk stellende met die van den tweeden suppliant, zo vermeent hij egter (onder eerbiedige verbeeteringe) dat in die veronderstelling evenwel nog in faveure van den tweede suppliant Dionysius Penners soude militeeren zijne langdurige dienst en waarneeminge van de Capellanie, waartoe hij door Regenten en Principale Geërfdens reeds in den jaare 1780 is be-

Portret uit 1795 van Dionisius Penners, pastoor van Heerlen.

*Origineel: Mr. M.A.W. van Oppen.
Fotocollectie Commissie Limburgse Iconografie, Maastricht
Foto: G. Hukkelhoven*

noemd en aangesteld, en waarvan hij sig altoos tot volkoomen genoeg van den overleede pastoor en van de gemeente heeft geacquitteert en waardoor hij eenig praeferabel regt schijnt te hebben boven den eersten suppliant, dewelke als particulier capellaan van de pastoor die functie alleenlijk 4½ jaar heeft waargenoomen. Ten tweede de gedecideerde intentie en getuijgenissen van de overleedene pastoor in een tijd wanneer hij sig nog in staat bevond zijn pastorale functien met assistentie van beijde supplianten waar te neemen. Waarbij dan nog komt, dat denselve Dionisius Penners inboorling is van de banke en dorpe van Heerlen selve, alwaar sijne ouders en familie onder dese van de beste ingeseetenen gerekent wordende actueel sijn inwoonende¹⁸.“

Dan volgden nog enkele beschouwingen, die de voorkeur voor de benoeming van Penners verder moesten onderbouwen, onder meer de gedachte, dat Pluijmackers gezien zijn leeftijd altijd nog de kans behield Penners naderhand op te volgen en bij diens bevordering tot pastoor in ieder geval de vrijgekomen kapelaansplaats kon gaan bezetten.

Dit duidelijk advies was de basis voor de bijeenkomst van de Raad van State op 20 augustus 1792 en de daarin neergelegde gedachten, die Van Panhuys had aangevoerd ten gunste van de benoeming van Penners, deden hun werk en vormden de leiddraad bij de besluitvorming. De resolutie luidde dan ook simpelweg, dat na voorlezing van de stukken, daarop „gedelibereerd zijnde, is goedgevonden en verstaan den voorn. Dionisius Penners by desen aan te stellen tot Pastoor te Heerlen; zullende extract deeses met het cachet van den Raad aan denzelfden worden gegeven om te dienen voor acte¹⁹.“

Betreffende de bezoldiging van de nieuwe pastoor werd nog geen besluit genomen. Het relaas van verwickelingen, die in het verleden bij benoemingen in 1707 en 1749 rond deze bezoldiging hadden plaats gevonden, door de commissie, bij resolutie van 8 augustus in het leven geroepen, al op 16 augustus op tafel gebracht²⁰, had de opmerkzaamheid van de Raad gaande gemaakt en bijgedragen tot de resolutie op die datum genomen, dat Van Panhuys daarover een nader onderzoek diende in te stellen. Het resultaat daarvan was op 20 augustus nog niet beschikbaar. De Raad stelde dan ook een beslissing dienaangaande uit, zich daarbij „reserveerende“, zoals het heette „derzelve nadere dispositie zo nopens de bediening van het personaatschap van Heerlen waarvan wijlen voornoemde Pastoor Morees onder het genot van f. 150,- jaarlijksch zijn leven lang had gejouisseerd als omtrent de f. 60,- door denzelfden voor huysuur in gevolge een vorige vergunning aan zijne predecesseurs genoten.“

Op 27 augustus ontving Penners het voor hem bedoelde stuk bevattende de acte van benoeming, voorzien van het zegel van de Hoogmogende Heren²¹. Hij liet er geen gras over groeien, en be-

vond zich al een dag later in Roermond om zich daar met de acte te presenteren en van de bisschop de vereiste bevestiging en de institutie te verkrijgen²².

Tot zijn grote verbazing rezen daar complicaties. Hij doorstond weliswaar het examen, dat hij ten overstaan van vicaris-generaal Syben²³ en de regent van het seminarie Schmising²⁴ had af te leggen, maar hij werd zonder dat hem de institutie officieel verleend was, doorverwezen naar pastoor Daniëls in Schaesberg²⁵. Was men op het bisdom overrompeld door de hele gang van zaken? En wenste men enig respijt om zich over de hele zaak nader te oriënteren? Men krijgt de indruk van wel. Nog maar enkele dagen tevoren had men Penners' rivaal Pluijmackers tot deservitor aangesteld²⁶, waarbij men kennelijk de verwachting had gekoesterd, dat hij ook tot opvolger van pastoor Morees zou worden benoemd. Men was weliswaar op de hoogte van de candidatuur van Penners, en wist uiteraard ook, dat de Raad van State zich bepaalde rechten aangaande de benoeming van een pastoor van Heerlen had toegeëigend, maar hoe dat allemaal precies in zijn werk ging, wist men niet. De laatste benoeming had in 1749, dus lang geleden, plaats gehad en van de staf van het bisdom had niemand daar enige bemoeienis mee gehad. De verwijzing naar pastoor Daniëls had vermoedelijk plaats, omdat deze als buurtpastoor bij de zaak betrokken was en een rol had gespeeld bij de aanstelling van Pluijmackers tot deservitor. Welke is niet duidelijk, maar zijn betrokkenheid blijkt uit latere bemoeienissen met een aantal complicaties, die er uit voortvloeiden.

Op terugreis van Roermond naar Heerlen deed Penners Schaesberg aan, maar hij trof de pastoor niet thuis. In een brief aan secretaris Theunissen van 29 augustus²⁷ uitte hij daarover zijn teleurstelling, die hij in één zin samenvatte: „Doleo sane me praesentatum, examinatum, non esse institutum, vel saltem confirmatum“. Hij richtte daarom een dringend verzoek tot de secretaris er voor te willen zorgen, dat er zo spoedig mogelijk een definitieve beslissing zou afkomen om hem het „jus in re“ te verzekeren. Men proeft zijn opluchting in een haastig aan de brief toegevoegd p.s., waarin hij meedeelt, dat pastoor Daniëls juist na het voltooiën van de brief binnenkwam en het betreffende stuk overhandigde. Hij verzekerde daarop, dat hij zich er mee naar Van Panhuys zou spoeden. Dit laatste betrof waarschijnlijk een vriendelijkheid, of hooguit een formaliteit, maar deed wel, als het er al niet eerder was geweest, een contact van meer persoonlijke aard ontstaan tussen de nieuw-benoemde pastoor en de rentmeester in Maastricht.

Minder formeel was natuurlijk de bekendmaking van de benoeming in Heerlen zelf. Uiterst belangrijk zouden vanzelfsprekend in het bijzonder de mededeling aan Pluijmackers en diens reactie er op zijn. Welke zou bovendien in de nieuw ontstane situatie

diens positie als deservitor en op de wat langere termijn als zielzorger in de parochie gaan worden?

De officiële presentatie aan de parochie vond plaats op 1 september en werd verricht door deken Driessens²⁸. In een dagboek-aantekening²⁹ van Penners heet het: „Per R. Adm. Dnum Driessens, Pastorem de Brunssum et decanum meum in Pastoratus Herlensis possessionem positus et inductus fui prima Septembris 1792“. „Ego Dionysius Penners“, staat er in het hanige handschrift onder, als was het Penners' bedoeling om zelfs aan deze aantekening een officieel karakter te verlenen. Want de reactie van Pluijmackers zou niet lang op zich laten wachten. Daarover echter in een volgende aflevering.

(wordt vervolgd)

W.A.J. Munier

BIJLAGE I

M. Pluijmackers aan de Raad van State (z.d.; copie, ARA, Archief van de Raad van State, inv. nr. 1197^{III}).

Aan de Edele Mog. Heeren Raade van Staate der Vereenigde Nederlanden. Geeft allereerbiedigst te kennen Martinus Pluijmackers, Roomsche Priester, inboorling van het kerspel van Voerendal onder de hoofdbanke Heerlen Lande van Valkenburg Overmaze partage van Hun Hoog Mogende, dat den suppliant in zijne voorsz. qualiteit van den jaare 1781 tot den jaare 1787 als vicaris of capellaan in de gem. parochie van Voerendaal heeft gefungeerd en zijn diensten tot volkomen genoegen van de teegenwoordige pastoor M. Crous en de parochiaanen aldaar waargenomen, zooals consteerd uit de verklaringe van denzelfden pastor ten deezen annex sub No. 1.

Dat den suppliant in 't laatst van den jaare 1787 door den Roomsche pastor van den dorpe en parochie van Heerlen Arnold Morees gerequireerd en de geengageert is geworden, om ter zaake van zijne lichaamsgebreeken in alle pastoraale functien hem te assisteeren, gelijk den suppliant dan ook als huiscapellaan van den zelve Roomsche pastor zeedert dien tijd tot nu toe alle pastoraale functien in voorkomende gevallen, zoo van prediken, instrueeren van de jeugd in de religie, bezoeken ende bedienen der zieken als andersints tot volkomen genoegen, zoo van voorn. pastor, als ook allen en een iegelijk der parochiaanen, dewelke in omtrent seeven honderd huishoudingen en drie duizend communicanten ruim een geheel uur in de ronde van het dorp Heerlen verspreit wonende, bestaan, verrigt en waargenomen heeft, zodanig dat de wensch van alle parochiaanen van dewelke den voorn. pastor zijn bestaan heeft, reeds over jaar en dag volgens hunne respectieve gegevene verklaringen, en die van den Roomsche koster te Heerlen voorn.³⁰, beide hieraan geannexeerd sub No. 2 en 3, geweest is, dat, wanneer voordn pastor Arnold Morrees mogte komen aflijvig te worden, tot hunnen pastor en zielzorger mogte aangesteld worden, gelijk zulx dan ook den wensch geweest is van denzelfden nu overleedene pastor Arnold Morees blijkens deszelvs verklaringe in zijn leven aan den suppliant gegeeven, ten deezen geannexeert sub No. 4.

Dat den suppliant dan ook om deeze reedenen en in de hoope van met de-zelve pastorije bij vacatuure begunstigt te zullen worden, een en andere voor-deeliger gelegenheid als die van huiscapellaan van voorsz. pastoor hadde laaten voorbijgaan.

Dat inmiddels als nu door het overlijden van meergenoemde Arnold Morees teste adjuncto sub No. 5 voorgevallen den ...³¹ de Roomsche pastoorsplaatse van het dorp en de parochie van Heerlen is komen te vacceeren, en daardoor vervolgens den tijd gebooren, waarinne den voorsz. wensch der Roomsche parochianen niet alleen, maar ook van den predikant en kerkenraad van de Gereformeerde Gemeente van Heerlen en van die van den Gerechte der Hoofdbank Heerlen³² blijkens derzelve verklaringen ten deezen gevoegd sub No. 6 en 7 onder het gunstig welbehaagen van U Edele Mogende zijn volle beslag zoude kunnen krijgen ende vervult worden.

Reedenen waarom den suppliant de vrijheid neemt zich eerbiedigst te keeren tot U Edele Mogende, alerneedrigst versoekende, dat het U Edele Mogende goede geliefte zij moge, om hem suppliant met de voorsz. Roomsche pastoorsplaatse van de dorpe van Heerlen, onder zodanige baten, profijtjen, inkomsten ende emolumenten als voorheen en vanouds daartoe gestaan hebben, te begunstigen.

't Welk doende etc.

BIJLAGE II

D. Penners aan de Raad van State (z.d.; copie, ARA, Archief van de Raad van State, inv. nr. 1197^{III}).

Aan de Edele Mogende Heeren Raade van Staate der Verenigde Nederlanden. Geeft met alle onderdaanigheid te kennen Dionisius Penners, Roomsch Priester en Capellaan te Heerle, Lande van Valkenburg Overmaze partage van Haar Hoog Mogende, dat A. Morees, pastoor te Heerle voornoemd op den tweeden Augustus deezes jaars 1792 zijnde komen te overlijden, daardoor de pastorije is komen te vacceeren. Dat hij suppliant nu omtrent twaalf jaaren geleeden op den 23n Augustus van den jaare 1780 door Hn Schout en Scheepenen en door den Pastoor, Burgemeesters, en verdere principale Geërfdens uyt die gemeente eenparig als cappelaan aldaar is benoemt en aangesteld, uytwysens de annexe bijlagen sub Nos 1, 2, 3, 4³³.

Dat hij suppliant van dien tijd af aan tot den huydigen dag toe bij de gemelde thans overledene pastoor van Heerle hebbende ingewoont, daardoor genoegzaame gelegenheid heeft gehad, om zich te oefenen, en de incumbierende lasten van zoo een wijd uytgestrekte parochie, thans by de drie duysend communicanten bevattende, te helpen draagen, zo met 't woord Gods te verkondigen, de jeugd te onderwysen en de Sacramenten te administreeren, als andersins.

Dat de suppliant begrijpende van welke aangelegenheid het is om tot welzyn der gemeente bewkame herders met de hoedanigheeden tot zoo een beroep nodig bekleed te verkiesen, om U Edele Mogende te doen zien, dat hij suppliant de nodige bekwaamheid bezit, om de gemelde vacante pastorije te kunnen waarnemen zich met alle eerbied refereert tot de bylagen sub Nos 5,6.

Dat deze bijlagen inhoudende onderschijdene verklaringen van den overledenen pastoor van Heerle, hij suppliant de vrijheid neemt zich omtrent die

vacante pastorije aan UEd. Mogende te adresseren.

Weshalven zoo keert hij suppliant zich tot deezen Raad van State, u ootmoediglijk verzoekende, dat het Ued. Mogende goedgunstiglijk behagen mag den suppliant met den voorsz. vacante pastorije te begunstigen en tot pastoor van Heerle voornoemd te benoemen met genot van de gewoonlijke emolumenten, en de daaraan van ouds geattacheerde voorregten, en dat UEdele Mogende daarvan gelieve te verlenen appointment of resolutie in forma.

't Welk doende etc.

NOTEN:

1. Vergelijk met de hier te beschrijven benoemingsprocedure de procedures, die elders, en met name in de Spaanse, later Oostenrijkse Nederlanden, werden gehanteerd bij de aanstelling van voorname kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders: H.J.M. Franssen, De Abtsverkiezingen en -benoemingen te Kloosterrade in 1664 en 1666/67, in: Publications, 116/117 (1980/81), blz. 255-284; en een artikel van mijn hand: Een bisschopsbenoeming tegen het eind van het Oostenrijks bewind in de Zuidelijke Nederlanden. De benoeming van mgr. J.B.R. Van Velde de Melroy tot bisschop van Roermond in 1793, in: AGKKN, 3 (1961), blz. 295-340; zie ook J.M.H. Mosmuller, De invloed van de Staten-Generaal op de benoeming van proost en kanunniken in het kapittel van Sint-Servaas te Maastricht, in het bijzonder gedurende de achttiende eeuw, in: Publications, 114 (1978), blz. 63-139.
2. De datum ontleen ik aan een aantekening bij een resolutie van 8 augustus van de Raad van State omtrent de ontvangst van een op 4 augustus gedateerde missive van Van Panhuys met de daarbij behorende bijlagen; ARA, Archief van de Raad van State, inv. nr. 376, f. 1051v.-1052v.
3. Het is te vinden in ARA, Archief van de Raad van State, inv. nr. 1197^{III} (juli-aug. 1792).
4. Het genoemde Dodenregister is bewaard gebleven in het archief van de N.H. Gemeente, gedeponneerd in GA Heerlen, inv. nr. 12 (1781-1796).
5. Deze benoeming vond plaats op 23 augustus 1780; daarnaar corrigeren het door een vergissing in het eerste gedeelte van dit artikel (Het Land van Herle, 1982, blz. 3) binnengeslopen jaartal; op dezelfde bladzijde wordt eveneens zijn wijding abusievelijk gedateerd op 23 december 1792. Dat moet ook zijn 1780.
6. Zie bijlage II.
7. Zie Het Land van Herle, 1982, blz. 12, noot 16.
8. ARA, Archief van de Raad van State, inv. nr. 376, f.1091.
9. Ik heb niet kunnen achterhalen, of bij vorige gelegenheden iets dergelijks ooit had plaats gevonden.
10. Bij eerdere gelegenheden waren andere autoriteiten, zoals de commissarissen van HoMo te Maastricht als adviseurs in dit soort zaken ingeschakeld; cfr de stukken omtrent de benoeming van een pastoor van Heerlen in 1706 in RAL, oud-archief bisdom Roermond, port. 127, omslag 2.

11. Over de familie van Penners (ook Penders, Penris geschreven) zie o.a. Van Oppen Nieuws 1975, blz. 159-163; 1960, blz. 244-246; De Maasgouw 1927, blz. 65-67.
12. De datum bevindt zich op het stuk zelf; zie noot 3.
13. De missive omvat 9 folio's; zie noot 3.
14. Voor de prosopografie van Heerlen verdienen de handtekeningenlijsten ongetwijfeld nadere analyse.
15. Vermoedelijk komt hier de beduchtheid voor het overwaaien van de revolutionaire gedachten uit Frankrijk om de hoek kijken.
16. Van Panhuys laat niet na om telkens wanneer hij het door Pluijmackers bijeengebrachte materiaal, in het bijzonder de handtekeningenlijsten, ter sprake brengt, enkele disqualificerende opmerkingen te ventileren; zijn oordeel klinkt het beste door in de opmerking „dat alle de verklaaringen, dewelke door den Isten suppliant werden overgelegd, en waarop hij reukste zo zeer werd geappuijeerd, juijst niet van dat gewigt zijn, dat dezelve aan hem een preferabel regt zoude moeten geven booven andere“.
17. Zie Het Land van Herle, 1982, blz. 3-4.
18. Zie noot 11.
19. ARA, Archief van de Raad van State, inv. nr. 376, ff. 1100v-1101.
20. Zie noot 8. In bedoeld stuk komen de verwickelingen in de genoemde jaren uitvoerig ter sprake.
21. Penners zou zijn benoeming vanwege de Raad van State zowel in dagboekantekeningen als elders op deze dag dateren; zie o.a. zijn dagboek f. 58. Hij heeft er zich later rekenschap van gegeven, dat dit niet klopte. Op een andere plaats in zijn dagboek tekent hij bij bedoelde mededeling aan: „À corriger avec occasion en mettant: Reçu le 27 Août 1792“. En ten overvloede schrijft hij er nog eens met grote letters bij: „NB Den Benoemingsbrief heb ik ontf. den 27 Aug. 1792“, (dagboek, f.55v.).
22. Voor het verloop van zijn presentatie in Roermond zijn we aangewezen op de spaarzame notities in het dagboek van Penners.
23. Zie Het Land van Herle, 1982, blz. 11, noot 8.
24. Zie Het Land van Herle, 1982, blz. 11, noot 9.
25. Zie Het Land van Herle, 1982, blz. 15, noot 42; de gedragingen van deze door Penners zelf als zijn vriend aangeduide pastoor waren beslist niet onverdeeld gunstig voor Penners.
26. De aanstelling vond plaats op 3 augustus 1792, zoals duidelijk wordt in het overlijdensregister van de parochie in GA Heerlen, inv. nr. 8. Uit de verschillende bewaard gebleven parochieregisters kan men opmaken, dat Pluijmackers al vanaf april 1792 in plaats van pastoor Morees de aantekeningen verzorgde; zie b.v. het Doopregister, inv. nr. 6 (1781-1789), ff.40-46; de aantekeningen van Penners beginnen in dit register vanaf 15 september 1792.
27. GA Heerlen, ASPH, inv. nr. 26.
28. Zie Het Land van Herle, 1982, blz. 12, noot 10.
29. De betreffende plaats is niet gefolieerd.
30. Johannes W. Eijmael; zie Het Land van Herle, 1982, blz. 8.

31. In de copie is de datum niet ingevuld. Dat zou er op kunnen wijzen, dat Pluijmackers het rekwest al vóór de dood van pastoor Morees had opgesteld en in de haast de datum van het overlijden niet heeft ingevuld.
32. Door Van Panhuys werd bij dit stuk opgemerkt, dat op de datum, waarop dit stuk was uitgevaardigd, twee van de belangrijkste functionarissen afwezig waren geweest „dewelke sekerlijk niet soude hebben kunnen of moogen approbeeren of authoriseeren de demarches, die den suppliant op dienselvden tijd heeft gedaan bij de gemeentenaaren”.
33. Zie Het Land van Herle, 1982, blz. 3.

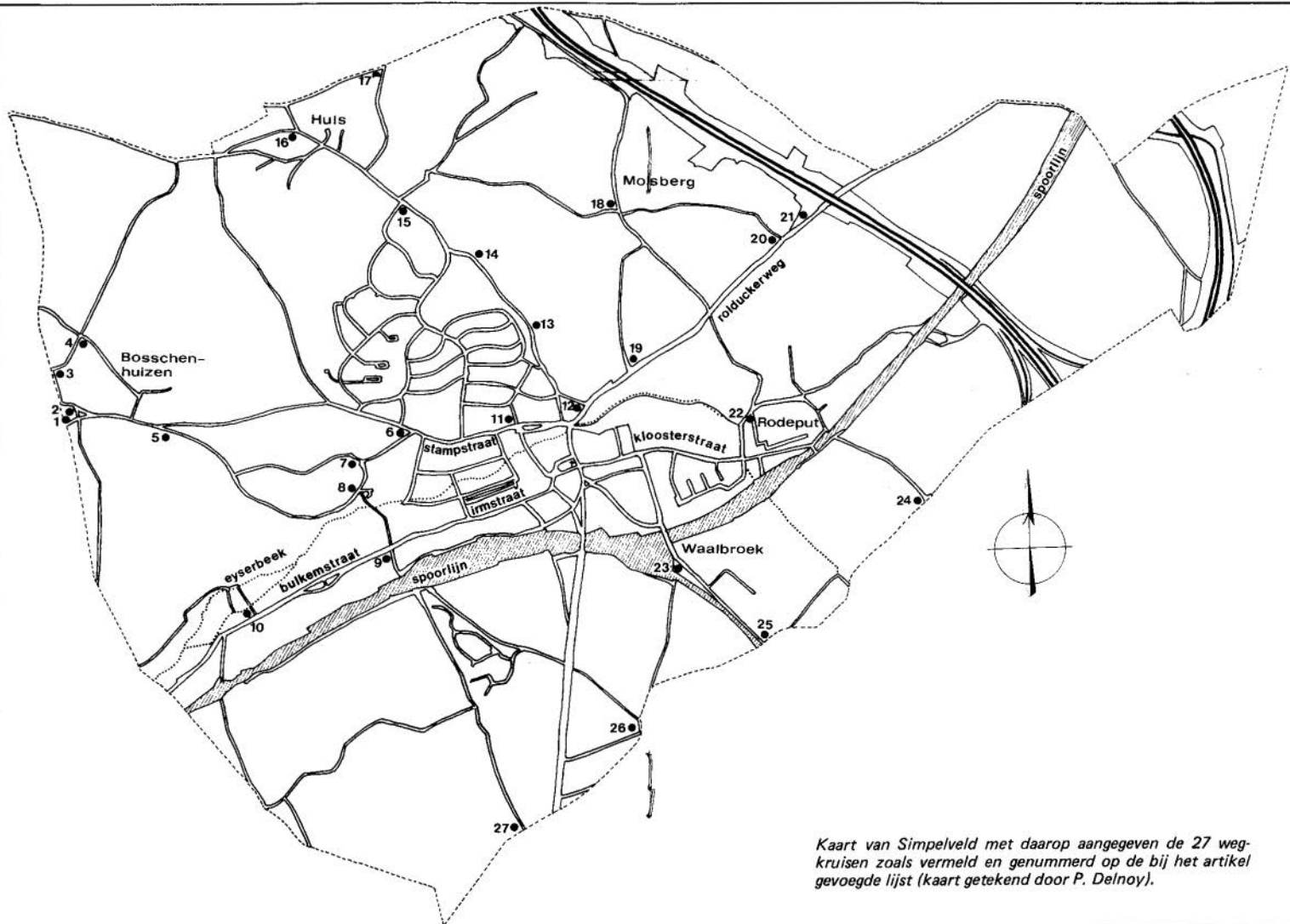
Wegkruisen in Simpelveld anno 1979

Door velen werd reeds aangedrongen op een inventarisatie van de honderden kruisen langs de Limburgse wegen. Behalve bij enkele instanties bestaat hiervoor ook van particuliere zijde veel belangstelling. In Heerlen geschiedde een inventarisatie door O. Vandenberg, gevolgd door publicatie daarvan in dit tijdschrift in 1962¹. „Veldkruisen Gulpen“ is de titel van een fraaie brochure die naar aanleiding van een inventarisatie in 1975-1976 door enkele Gulpenaren werd uitgegeven². De bedoeling van onderstaand artikel is niet veel anders. In de gemeente Simpelveld zijn veel kruisen verdwenen. Dit bleek onder andere uit enkele tientallen foto's, die in maart-april 1979 te bezichtigen waren tijdens de fototentoonstelling „Oad Zumpelveld“. Sommige kruisen werden vervangen door modernere; verder zijn er veel kruisen, die zonder regelmatig onderhoud weldra in verval zullen geraken. Deze inventarisatie is slechts een momentopname en het is te hopen dat zij zal bijdragen tot het behoud of het in ere herstellen van de kruisen die al sinds eeuwen onze wegen sieren als tekenen van devotie, als waarschuwing voor het slechte, als herinnering aan persoonlijke tragedies of als bescherming in nood.

Volgens een telling van juni 1979 waren er in Simpelveld langs de openbare weg 27 kruisen, niet meegeteld het kruis in de tuin van klooster Loreto langs het Hoogenbergvoetpad, dat met de achterzijde naar de weg is gekeerd en nu helaas door struiken aan het oog wordt onttrokken. Op het bijgaande kaartje zijn de kruisen aangegeven met nummers, die corresponderen met de lijst, die als bijlage is opgenomen aan het einde van dit artikel.

Hoewel het aanvankelijk de bedoeling was om alleen een inventarisatie te maken, is gebleken dat hier zoals ook elders elk kruis zijn eigen geschiedenis heeft en dat deze vaak nog kan worden achterhaald; de kruisen zijn even verschillend als de redenen om ze op te richten³.

Vele kruisen bleken in de loop der jaren te zijn verplaatst. Zo werd het kruis op de hoek Bulkemstraat-St. Nicolaasbergweg in 1961 verplaatst naar de hoeve Souren aan de Oude Molenstraat. Dat van de Henneberg is afkomstig van het hoekpunt Stampstraat-Hennebergweg. Voor beide geldt, dat ze verplaatst werden toen er op hun oorspronkelijke plek nieuwe buurtkruisen kwamen. In de buurtschap Bosschenhuizen was er wat dat betreft sprake van een ware verhuizing. Drie kruisen veranderden van plaats. Het kruis bij pand nr. 22 bleek afkomstig te zijn van het hoekpunt vóór de huidige kapel. Het exemplaar achter de kapel

Kaart van Simpelveld met daarop aangegeven de 27 wegkruisen zoals vermeld en genummerd op de bij het artikel gevoegde lijst (kaart getekend door P. Delnoy).

werd minstens tweemaal verhangen na afbraak van enkele panden, terwijl dat in de tuin van pand nr. 13 van een, aan de overzijde van de straat gelegen, (inmiddels) afgebroken huis afkomstig is. Bosschenhuizen is rijk aan kruisen. Er staan er maar liefst vijf waarvan er enkele zeer oud zijn en er één bijzonder opvalt. Het is levend materiaal: een struik die sinds tientallen jaren wordt gesnoeid in de vorm van een kruis op sokkel.

Van de 27 geïnventariseerde kruisen worden er hieronder zes nader beschreven. Ze liggen alle zes buiten de eigenlijke dorpskern en bleven zodoende gespaard voor verdwijning door woningbouw en wegeaanleg. Ze onderscheiden zich van de overige door onder andere originaliteit van uitvoering, ouderdom en in enkele gevallen door een interessant opschrift. Bij het achterhalen van de geschiedenis is men vaak afhankelijk van de herinnering en de mondelinge overlevering van omwonenden, een bron, waarop helaas weinig controle uitgeoefend kon worden.

Bosschenhuizen, in tuin pand nr. 13. (nr. 1).

Het kruis wordt beschouwd als het buurtkruis. Rond 1970 werd het door bewoners van Bosschenhuizen mooi gerestaureerd. Het oude hout was vermolmd en werd door nieuw hardhout ver-

Bosschenhuizen, detail van het kruis bij pand nr. 13.

vangen. Interessant is het kruis door zijn corpus, dat op enkele scheuren na, in goede staat verkeert. Het is zeer realistisch uitgevoerd houtsnijwerk; de armen zijn aangezet. Het oorspronkelijke kruis stond bij een afgebroken pand aan de overzijde van de straat.

Bosschenhuizen, tegen een garagemuur achter de kapel. (nr. 2).

Het vliegervormige eikehouten kruis hing tot het eind van de jaren dertig tegen de voorgevel van het ouderlijk huis Deitz, gelegen tegenover pand nr.7. Rond 1940 werd het pand afgebroken, waarna het kruis tegen een bakhuisje, achter de huidige kapel, werd gehangen. Het bakhuisje op zijn beurt werd rond 1965 afgebroken omdat het lemen vakwerk in een slechte toestand verkeerde.

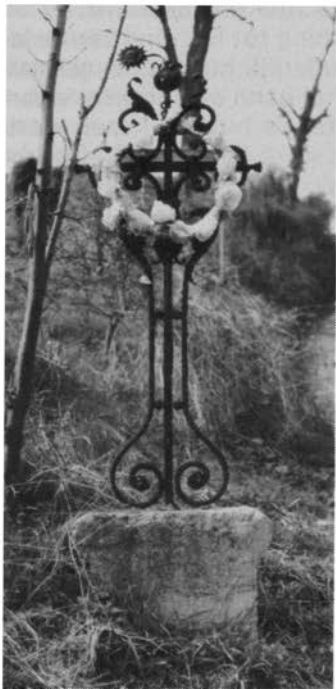

*Bosschenhuizen, omstreeks 1940.
Bakhuisje met tegen de voorgevel het oude kruis.*

Het kruis kreeg vervolgens zijn huidige plaats tegen de muur van een ter plaatse gebouwde garage⁵. In al die jaren schijnt het nauwelijks te zijn veranderd. Ook het oorspronkelijk bij het kruis behorende porceleinen Mariabeeldje, dat in een nisje onder het corpus staat, bleef al die tijd bewaard evenals het kleine corpus zelf.

Hennebergweg-Oude Molenstraat. (nr. 7).

Zoals bijna alle kruisen van Bosschenhuizen in de loop der jaren van plaats veranderden, stond ook dit kruis niet altijd op de

plek waar men het nu aantreft. Een foto uit omstreeks 1939, welke te zien was op de in maart-april 1979 gehouden fototentoonstelling „Oad Zumpelveld“, toonde het aan het hoekpunt Stampstraat–Hennebergweg onder een oude kastanjeboom, op de plek waar later het huidige buurtkruis (nr. 6) verrees. Vroeger droeg het een corpus. Thans staan er alleen nog maar de smeedijzeren kruisbalken op een voetstuk van grijze kalksteen. Het is bijzonder fraai smeedwerk met allerlei barokke krullen en bladmotieven die aan de top eindigen in een zonnebloem. Helaas is het metaal sterk geroest, zodat een restauratie dringend geboden lijkt⁶.

Wegkruis Hennebergweg–Oude Molenstraat in 1976.

Molsberg, hoek Molsberg-Bouwerweg. (nr. 18).

Het smeedijzeren kruis staat onder een boog in een fraai onderhouden perkje. Volgens een jaartal op de hartvormige tekstplaat dateert het uit 1862. Deze plaat is wel het meest interessant, en wel vanwege de in het Duits gestelde tekst⁷:

ICH HAB DIE SCHULD GETRAGEN
NAHM DEINE KRANKHEIT AUF MICH
BÖSER DU SOLLST NICHT VERZAGE(N)
MEINE WUNDEN HEILEN DICH
1862

Molsberg, tekstplaat op het uit 1862 daterende kruis.

Het kruis wordt onderhouden door de buurt. Behalve als buurtkruis doet het ook dienst bij processies (rustaltaar).

Waalbroek „Aan de zeven linden“, hoek Waalbroekerweg-Roode Putserveldweg. (nr. 24).

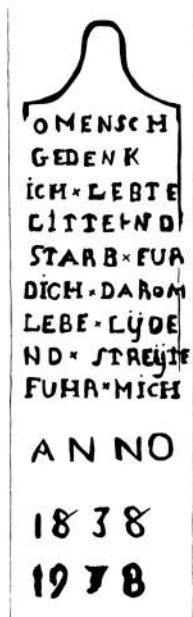

Wegkruis Waalbroek,
„Aan de Zeven Linden“.

Het houten kruis met vlieger uit 1838 staat bij de grens van Simpelveld en Bocholtz. Het werd waarschijnlijk geplaatst door de familie Vinders-Bosch⁸.

Als men vanaf het vorige kruis door de Waalbroek loopt tot aan het punt waar de veldweg naar de Rodeput afbuigt, valt het meteen op door zijn markante omgeving. De plek werd vroeger „Aan de Zeven Linden“ genoemd; tegenwoordig staan er nog maar vier grillig gevormde oude lindebomen in de kring. In 1975 werd het kruis door een particulier gerestaureerd. Het verkeerde in een „hopeloze toestand“, De oude verflagen werden verwijderd en het kreeg een andere plaats binnen de kring, buiten de heersende windrichting⁹.

Interessant is het kruis vanwege de ingekerfde tekst, die evenals de vorige in het „Duits“ is gesteld:

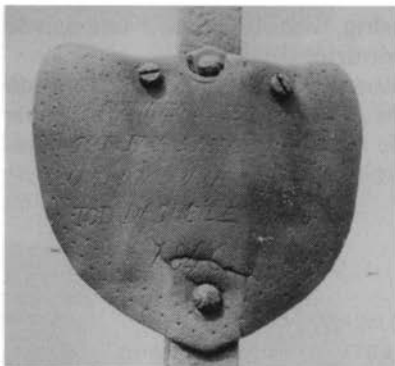

O MENSCH GEDENK ICH
LEBTE LITTE (U)ND STARB
FÜR DICH
DAROM LEBE
LIJDE (U)ND
STREIJTE FUHR
MICH ANNO 1838

Onderaan is later een tweede jaartal ingekerfd. Waarschijnlijk stelt het 1938 voor, in minder fraai houtsnijwerk toegevoegd aan de oorspronkelijke tekst.

Bocholtzerweg, hoek Bocholtzerweg-Waalbroek. (nr. 25).

In 1846 werd dit smeedijzeren kruis aan de wegsplitsing Bocholtzerweg-Waalbroek geplaatst. Het is kennelijk een grenskruis, dat het punt markeerde waar de gemeente Simpelveld overging in de gemeente Bocholtz. De naam van degene die het plaatste, blijkt niet meer te achterhalen. Daarvoor is het kruis „te oud”. Tot voor kort verkeerde het nog in redelijk goede staat. Bij kleine herstelwerkzaamheden aan de wegsplitsing werd het tijdelijk elders ondergebracht. Na de herplaatsing bleek de fraaie tekst op de hartvormige plaat onder het corpus, (door een minder gelukkige behandeling) in leesbaarheid achteruit te zijn gegaan. De tekstplaat was zwaar geëetst, mogelijk door zandstraling. De tijd en wisselende weersinvloeden zullen hun vernietigend werk nu versneld voortzetten en binnenkort de inscriptie volledig onleesbaar maken. Hoewel een potloodovertrek bij het ontcijferen van inscripties nog wel eens wil helpen, bleven er lacunes in de tekst, zodat het juiste verloop daarvan niet met zekerheid kon worden vastgesteld. Buurtonderzoek leverde niets op. Men kende het kruis wel, maar wist niets omtrent de woorden die erop waren ingekrast. Met aanvullende gegevens via foto's van G.H. Franssen te Tilburg en H.M.Th.J. van Loo te Simpelveld, kon uiteindelijk onderstaande weergave van de inscriptie worden verkregen:

O SUNDER. SIEH WIE JE
SUS FÜR DICH STIRBT
UND DIR DURCH SEINEN
TOD DAS HEIL ERWIRBT
1846

Hartvormige plaat met inscriptie van het wegkruis Bocholtzerweg-Waalbroek, in slechte toestand. De plaat is aan de rand afgezet met een dubbele rij puntjes.

Aan deze beperking tot de beschrijving van slechts zes kruisen kleven mogelijk bezwaren. Een uitgebreide beschrijving van alle kruisen zou echter te ver voeren. Wel heb ik over de hier niet behandelde kruisen enige gegevens verzameld, die beschikbaar zijn voor personen, die zich het lot van een bepaald kruis willen aantrekken.

Behalve enkele buurtkruisen verkeren de 27 kruisen namelijk voor een groot deel in een vrij slechte toestand. Werden ze in het verleden vaak door bepaalde personen onderhouden, nadat deze mensen stierven, viel ook het onderhoud meestal weg. Voor veel kruisen geldt bovendien dat het niet duidelijk is wie de eigenaar

is. Het ware te wensen, dat de gemeente Simpelveld van alle kruisen, die niet of nauwelijks worden onderhouden of waarbij geen eigenaar is aan te wijzen, zelf het onderhoud ter hand neemt. In het verleden is dit al wel eens gebeurd en werden kruisen na vernieling gerepareerd. Ondergetekende is in ieder geval met vele anderen van mening dat ze moeten worden behouden of in ere moeten worden hersteld. In dit streven lijkt de tekst op het kruis „Aan de Zeven Linden” heel toepasselijk zelf te vragen om behoud: „O MENSCH ..... STREIJTE FUHR MICH” ....

F.M.Hub Senden

NOTEN:

1. O. Vandenberg, Kruisen en kapellen in Heerlen, in: Het Land van Herle, 1962, blz. 12-19 en 75-80.
2. Comité Veldkruisen, Veldkruisen „Gulpen”, Gulpen 1976.
3. Wie zich hierin verder wil verdiepen, leze: Ad Welters, Het Limburgsche veldkruis, in: Publications de la Société historique et archéologique dans le Limbourg, 1929, blz. 247 e.v., en: E.C.M. Egelie, Wegkruisen in Limburg, Zutphen 1980.
4. Limburgs Dagblad, 6 juli 1979, blz. 11 (met foto).
5. Het kruis staat ook afgebeeld in: C. Zeguers, Kruisen in Limburg, Rotterdam 1972, foto nr. 6. De plaatsaanduiding in het boek is echter niet correct. Men leze daar: „Bosschenhuizen, gemeente Simpelveld”.
6. In augustus 1980 werd geconstateerd, dat twee van de fraaie ijzeren krullen waren ontvreemd.
7. Een soortgelijke tekst komt ook voor op het kruis in het kapelletje op het kruispunt Kleekampsweg-Eurenderweg te Heerlen. De - slecht leesbare - tekst luidt daar: „Ich habe deine Schuld getragen. Nahm deine Krankheit auf mich. Böser sollst du dich versagen. Meine Wunden heilen dich”. Zie „Het Land van Herle, 1962 blz. 78 nr. 50.
8. Mogelijk is dit gegeven niet juist. Als tweede mogelijkheid werd een andere bron vernomen: broers en zus Jorissen.
9. Een foto in de folder van de plaatselijke VVV, getiteld „Simpelveld, Parel in de Kroon van Zuid-Limburg” toont het kruis in de toestand vóór de restauratie.

BIJLAGE:

Lijst van wegkruisen in Simpelveld per juni 1979.

1. Bosschenhuizen, in tuin pand nr. 13 (hardhouten kruis).
2. Bosschenhuizen, tegen de muur van een garage achter de kapel (eikehouten kruis).
3. Bosschenhuizen, in tuin pand nr. 10 (struik).
4. Bosschenhuizen, hoek Weegerweg-Katzerweg (kalkstenen kruis).
5. Bosschenhuizen, bij pand nr. 22 (smeedijzeren kruis).
6. Stampstraat-Hennebergweg (eikehouten buurtkruis).
7. Hennebergweg-Oude Molenstraat (smeedijzeren kruis).
8. Oude Molenstraat, tegen vakwerkschuur hoeve Souren (natuurstenen kruis).
9. Bulkemstraat-Sint Nicolaasbergweg (houten buurtkruis).
10. Bulkemstraat, tegen hoeve nr. 54 (smeedijzeren kruis).
11. Stampstraat, tegen gevel pand nr. 43 (smeedijzeren kruis).
12. Pleistraat, tegen gevel pand nr. 14 (houten kruis).
13. Hulsbergweg-Zuid, in oostelijke berm (houten ongevalskruis).
14. Hulsbergweg-Noord, in oostelijke berm (smeedijzeren ongevalskruis).
15. Huls hoek Huls-Gillissenstraat (kunststenen kruis).
16. Huls, Loevermicherweg, aan de oude linde (smeedijzeren kruis).
17. Huls, hoek veldweg verlengde Kapelstraat-Wijnstraat (smeedijzeren kruis).
18. Molsberg, hoek Molsberg-Bouwerweg (smeedijzeren kruis).
19. Rolduckerweg bij hoekpunt Rolduckerweg-Oude Molsbergerweg (gietijzeren kruis).
20. Baaks-West, einde Slagboomsweg (smeedijzeren kruis).
21. Baaks-Oost, in berm links van de provinciale weg Simpelveld-Drievogels (smeedijzeren kruis).
22. Rodeput, hoek Rodeput-Kanthisstraat (smeedijzeren kruis).
23. Bocholtzerweg, hoek Kersboompjesweg (houten kruis).
24. Waalbroek, „Aan de zeven linden“, hoek Waalbroekerweg-Roode Putserveldweg (eikehouten kruis).
25. Bocholtzerweg, hoek Bocholtzerweg-Waalbroek (smeedijzeren grenskruis).
26. Kersboompjesweg, „doornstruikje“ (betonnen grenskruis).
27. Onder kastanjeboom (kunststenen grenskruis).

Romeinse pannengraven aan de Geerstraat te Heerlen

Tijdens grondwerkzaamheden ten behoeve van nieuwbouw aan de oostzijde van de Geerstraat te Heerlen werden op 15 april 1982 de restanten van twee graven uit de Romeinse tijd ontdekt en door personeel van het Thermenmuseum opgegraven. Van beide graven werd slechts een klein gedeelte in situ aangetroffen. Reeds in het begin van deze eeuw, tijdens de bouw van huizen ter plaatse, moet een gedeelte van de graven zijn vernield zonder dat hieraan destijds aandacht is besteed. Het betreft hier zogenaamde pannengraven. Daarbij bestond de bekisting van het graf uit dakpannen.

Graf 1 bestond uit een bodem van tegulae (platte dakpannen met opstaande randen). De randen ervan waren naar beneden gekeerd. De pannen van de zijwanden waren met de opstaande randen naar binnen geplaatst. Van de dakconstructie restte nog slechts een gedeeltelijk verzakte tegula met de randen, evenals die van de bodem, naar beneden gekeerd.

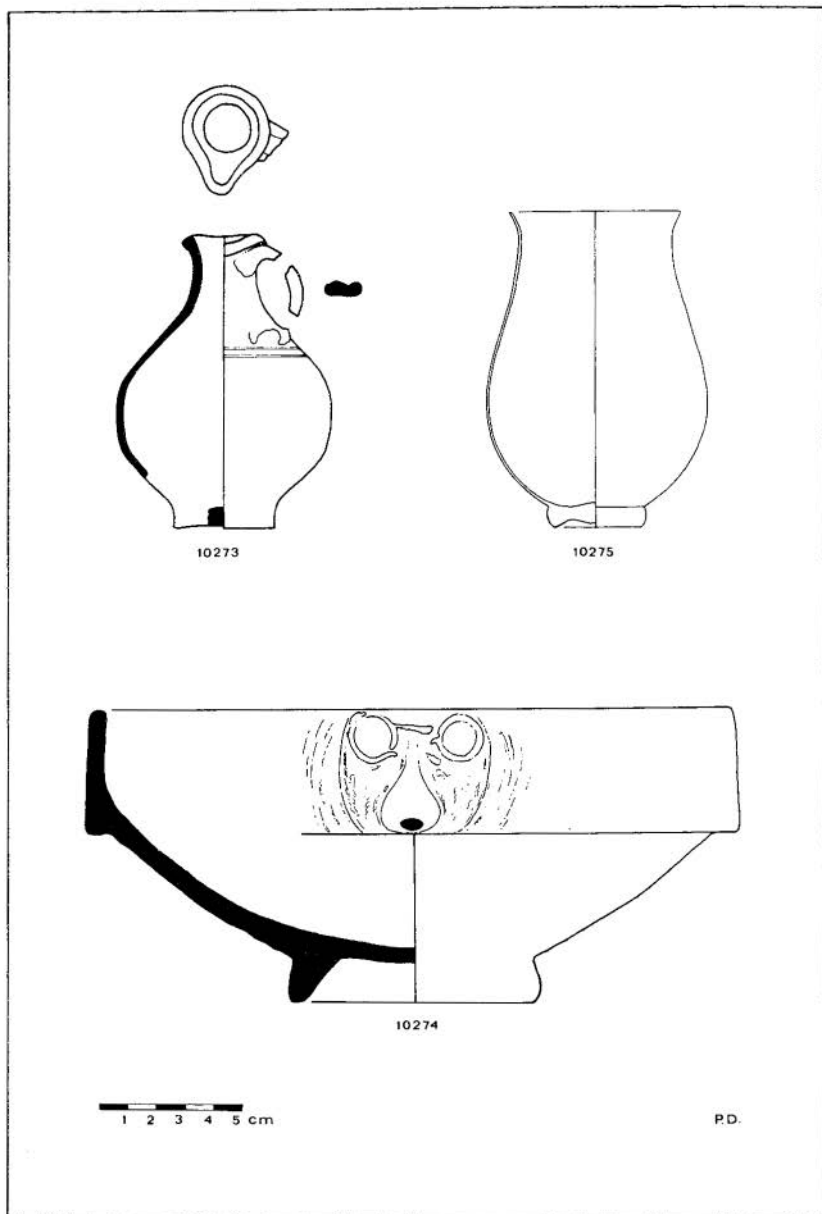
In de door de grondverzetmachine verplaatste grond, afkomstig uit de onmiddellijke nabijheid van de graven, bevonden zich fragmentjes van pannemateriaal. Ook enkele kleine stukjes van imbrices (halfronde dakpannen). Mogelijk hebben deze ook deel uitgemaakt van de grafbekistingen.

In dit graf werd op de bodem een laagje crematieresten aangetroffen. Hierop lagen de volgende voorwerpen (zie bijgaande tekening van P. Delnoy): Inv. nr. 10273. Een eenorig kannetje van geelwit aardewerk met ingeknepen schenktuitje. Dit is te dateren in de tweede helft van de 3de eeuw¹. Inv. nr. 10274. Een terra sigillata-wrijfkom van het type Dragendorff 45 met een leeuwepoot aan de rand, waarbij de doorboorde mond als schenktuit dienst deed. Deze is eveneens te dateren in de tweede helft van de 3de eeuw². Inv. nr. 10275. Een groenblauwe eivormige glazen beker op een standring en met een naar buiten gebogen rand. De datering hiervan is eind 3de - begin 4de eeuw³.

Aan de hand van deze bijgiften kan het graf gedateerd worden tussen de tweede helft van de 3de en het begin van de 4de eeuw.

Graf 2 lag op een afstand van ca. 4 meter in noordelijke richting. In dit graf lagen de tegulae van de bodem met de opstaande randen naar boven en die van de zijwanden, evenals in graf 1, met de randen naar binnen gekeerd. Van de dakconstructie werd niets meer teruggevonden. Dit graf bevatte slechts enkele crematieresten.

De twee graven bevonden zich op een diepte, gemeten tot aan

Bijgiften in één van de pannengraven aan de Geerstraat:

10273: kannetje

10274: wrijfkom

10275: glazen beker

de bovenkant van de bodem, van respectievelijk 1.15 en 1.25 meter onder het trottoirniveau ter plaatse.

Op ca. 20 meter ten oosten van deze graven werd tijdens verbouwingswerkzaamheden in 1961 eveneens een pannengraf ontdekt. Hierin bevonden zich, voor zover bekend, de volgende voorwerpen:

1. een twee-orige kruik van bruingeel aardewerk, hoogte 24.1 cm., uit de tweede helft van de 3de eeuw⁴ ;
2. een gedeelte van een beker van grijsblauw aardewerk met een grijszwart deklaagje uit de 3de eeuw⁵ ;
3. een bord van witgeel aardewerk met oranjebruin verflaagje uit de tweede helft 3de eeuw⁶ ;
4. een bronzen schaal, met een grootste diameter van 28 cm., uit de 3de eeuw en later⁷. Deze bronzen schaal is sinds november 1980 door de eigenaar in langdurig bruikleen aan het Thermenmuseum afgestaan.

J.K. Gielen

NOTEN:

1. E. Gose, Gefäßstypen der römischen Keramik im Rheinland, Kevelaer 1950, type 391.
W. Vanvinckenroye, Gallo-romeins aardewerk van Tongeren, Tongeren 1967, type 65.
P. Stuart, Gewoon aardewerk uit de Romeinse legerplaats en de bijbehorende grafvelden te Nijmegen, Leiden 1963, type 115.
2. E. Gose, a.w., type 152.
3. C. Isings, Roman Glass from dated Finds, Groningen-Djakarta 1957, type 131.
M. Vanderhoeven, De Romeinse Glasverzameling in het Provinciaal Gallo-Romeins Museum te Tongeren, Tongeren 1962, nr. 190.
4. E. Gose, a.w., type 419.
5. W. Vanvinckenroye, a.w., type 10 stijl.
6. W. Vanvinckenroye, a.w., type 21 a/b.
E. Gose, a.w., type 249.
7. M.H.P. den Boesterd, The Bronze Vessels in the Rijksmuseum G.M. Kam at Nijmegen, Nijmegen 1956, nr. 86-88.

Berichten

CURSUS PALEOGRAFIE

De historische kring „Het Land van Herle” organiseert in samenwerking met de Archiefdienst van de Gemeente Heerlen een cursus Paleografie, die in totaal 15 lessen zal omvatten.

De cursus is opgezet voor beginners en probeert de deelnemers met name door praktijk-oefeningen enige kennis van het oud-schrift bij te brengen. Als docenten zullen fungeren de heren Braad en Jamar.

De lessen zullen steeds worden gehouden op dinsdagavond van 19.30-21.15 (een kwartier pauze inbegrepen).

De eerste les vindt plaats op dinsdag 7 september a.s. in de studiezaal van het Thermenmuseum, Coriovallumstraat 9, Heerlen.

De kosten bedragen f.100,- per persoon, inclusief de diverse fotokopieën. Maximaal kunnen 15 cursisten deelnemen. Wacht u dus niet met intekenen. U kunt inschrijven door f.100,- over te maken op gironummer 2069907 ten name van Stichting Historische Kring „Het Land van Herle” te Heerlen.

U ontvangt bericht als u als cursist staat ingeschreven.

Mochten er te veel gegadigden zijn dan ontvangt u ook hiervan uiteraard zo spoedig mogelijk bericht met terugstorting van het overgemaakte bedrag. De inschrijvingstermijn sluit op 15 augustus a.s.

Er vindt geen restitutie plaats van lesgeld als u om een of andere reden op bepaalde avonden niet aanwezig kunt zijn.

MUTATIE

Zoals opmerkelijke lezers op de binnenzijde van de omslag hebben kunnen zien, is de redactie van dit tijdschrift met één man uitgebreid. Voor de heer Van der Wijst was het niet meer mogelijk de functie van secretaris der redactie waar te nemen; hij blijft medewerkend lid, maar het secretariaatswerk zal voortaan worden verricht door drs. W. Krüll.

Sinds het eerste nummer van de jaargang 1974 heeft de heer Van der Wijst de speciale zorg voor dit tijdschrift gehad. Het is namelijk de taak van een redactiesecretaris de artikelen persklaar te maken, het contact met de drukker te onderhouden, de drukproeven te verbeteren, een nummer evenwichtig samen te stellen en voor sprekende illustraties te zorgen. Met veel ambitie en grote nauwgezetheid heeft de heer Van der Wijst tot volle tevredenheid van de redactie dit werk gedaan. Daarvoor onze hartelijke dank.

De redactie meent in de heer Krüll een waardige opvolger te hebben gevonden, zodat Het Land van Herle even regelmatig en goed verzorgd bij U in de bus zal vallen.

Kroniek

1982

- 17 febr. Het Heerlense parodistische trio „De Globetrotters“ maakt een tournee naar Curaçao.
- 18 febr. Installatie nieuwe bestuur Sociaal Werkvoorzieningschap Zuid-Oostelijk Limburg. Tot voorzitter wordt Jo Andriesma gekozen.
- 1 maart Afscheid van Jan (J.H.J.) Huntjens als directeur van de V.V.V. Heerlen in verband met pensionering. Tevens kennismaking met de nieuwe directeur Bertie Bisschops (25) uit Ubach over Worms; zij is de jongste V.V.V.-directeur en tweede vrouw in die functie in den lande.
- 5 maart Officiële opening tentoonstelling naïeve schilderkunst van Jan Verheyen in kasteel Hoensbroek door mr. H. Dobbelsstein, directeur Kulturele Raad Limburg.
- 8 maart Aanbieding van eerste exemplaar in dichtvorm van de „Voeldesje Legenden“ door dichter, schrijver en uitgever Hub Fober aan burgemeester en wethouders van Voerendaal.
- 11 maart Promotie van de 29-jarige Heerlenaar Charles Willems tot doctor in de geneeskunde aan de gemeentelijke universiteit van Amsterdam op het proefschrift „Stofwisseling van de endotheelcellen van de vaatwand“.
- 12 maart Officiële opening nieuwe clubgebouw van voetbalvereniging „Groene Ster“, Heerlerheide-Heerlen, door wethouder Coen Niesten.
- 17 maart Opening tentoonstelling „De Zilveren Camera 1981“ in het Thermenmuseum te Heerlen.
- 20 maart Officiële feestelijke opening voetgangersdomein Heerlen door staatssecretaris van Economische Zaken Piet van Zeil.
- 20 maart Officiële opening nieuwe gebouw van het „Grand Hotel“, Groene Boord 23, Heerlen, door staatssecretaris Piet van Zeil van Economische Zaken.
- 26 maart Afscheid van P.M. Kierkels, directeur van de Stichting Samenlevingsopbouw Oostelijke Mijnstreek (S.O.M.), Heerlen, in verband met pensionering. Hij ontvangt de koninklijke onderscheiding Officier in de Orde van Oranje-Nassau.
- 29 maart Officiële ingebruikname van I.B.M.-tekstverwerkingsinstallatie en Infotecfacsimilé-apparatuur in het stadhuis van Heerlen door de minister van Binnenlandse Zaken drs. Ed van Thijn.
- 29 maart Uitreiking door burgemeester Louw Hoogland van zilveren erpenning der gemeente Brunssum aan Lei Franssen (74) tijdens zijn afscheid als lid van het regentencollege St. Gregoriusziekenhuis.
- 29 maart Officiële opening nieuwe meldkamer voor de politie en brandweer van Heerlen door de minister van Binnenlandse Zaken drs. Ed van Thijn.
- 31 maart Afscheid in verband met pensionering van mr. Johan Janssen, directeur-voorzitter van D.S.M.-Limburg; tevens kennismaking met zijn opvolger ir. Jan M.J. Janssen.
- 1 april Overlijden van de 58-jarige dr. Mathieu M. Lemmen, directeur Bisschoppelijk Studiecentrum Molenberg, Heerlen, en hoogleraar in de Godsdienstsociologie aan de Hogeschool voor Theologie en

- Pastoraat te Heerlen.
- 2 april   Officiële opening tentoonstelling „F.P.J. Peutz Architect 1916-1966” in Heerlens stadhuis door burgemeester J.A.M. Reijnen.
- 6 april   Uitgave van Heerlense dichtbundel „Poëzie uit de kolenkit” door de Literatuurgroep „Letterlik” te Heerlen.
- 8 april   Officiële opening nieuwe gebouw „Thermenschool”, Bekkerveld 4, Heerlen, door wethouder Coen Niesten.
- 22 april   Benoeming van Harrie Drossaert tot secretaris van de gemeente Landgraaf.
- 28 april   Afscheid van F.H.G. Engelen, directeur van de Levensschool voor Zuid-Oostelijk Limburg te Heerlen, in verband met pensioenering.
- 7 mei   Onthulling van oud mijnembleem in één der gevels van 42 oude woningen in Schandelen, Heerlen, door wethouder Hub Savelsbergh, ter gelegenheid van einde renovatie.
- 12 mei   Aanvang feestviering ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan studentenvereniging „Woord en Daad” van de Hogere Technische School te Heerlen; directeur Veldhuis en Heerlens burgemeester onthullen samen een paal met de letters H.T.S.. Tevens wordt een gedenktegels op de paal gemetseld.
- 13 mei   Benoeming van hoofdinspecteur drs. Bert van Oosterbosch, gemeentepolitie Heerlen, tot korpschef van het nieuw te vormen gemeentelijk politiekorps Landgraaf.
- 14 mei   Officiële opening tentoonstelling van recent werk van de kunstenaar Felix van de Beek in Heerlens stadhuis door de burgemeester van Heerlen.
- 24 mei   Aanvang feestviering 50-jarig bestaan van de „Barbaraschool” in de Vrank-Heerlen.
- 24 mei   Aanvang feestviering van de basisschool „St. Jozef” aan de Kloosterstraat te Simpelveld ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan.